

Mirjana Margetić

Etnografski muzej Istre

Pazin

mirjana.margetic@emi-pazin.tel.hr

Igrom do tradicije

Upošljavanjem muzejskog pedagoga 2001. godine, u Etnografskom muzeju Istre1 u Pazinu proširene su edukativne aktivnosti koje, uz stručna vodstva za sve kategorije posjetitelja, uključuju održavanje radionica, igraonica i sl. Radionice su uglavnom prigodna karaktera i namijenjene su djeci.² Kako u Muzej za sada nema prostorija u kojima bi se radionice održavale, muzejski pedagog odlazi u škole ili vrtiće te tamo radi s djecom. Na taj način Muzej izlazi iz svojih okvira i više se približava publici (u ovom slučaju djeci kao budućim korisnicima), odnosno djeluje prema van. U ovom će se radu prikazati aktivnosti kojima EMI nastoji što više približiti kulturnu baštinu djeci.

Edukativni programi

Vrijeme u kojem živimo zahtijeva nove oblike komuniciranja. Stoga muzej kao ustanova koja prikuplja, čuva i istražuje materijalnu kulturu čovjeka mora veću pažnju posvetiti načinima predstavljanja te kulture javnosti.

Muzejska pedagogija ima u tome važnu ulogu. Muzejska edukacija prisutna je od samih vodstava po postavu i izložbama do radionica unutar muzeja. Međutim, muzejski pedagog, kao osoba koja osmišljava i provodi edukativne aktivnosti, raznim sadržajima često izlazi izvan muzeja. Cilj je tih aktivnosti da se djeca što bolje upoznaju s kulturnom baštinom, da spoznaju njezinu vrijednost te da je nauče prepoznati i čuvati.

Svaki program priprema se planski i sastoji se od nekoliko etapa, što ovisi o tematici koja se obrađuje ili pak uzrastu kojem je namijenjen.³ Kako su korisnici ovih pro-

¹ U daljnjem tekstu: EMI.

² Tendencija je EMI-a da se s vremenom pokrenu radionice i za odrasle. Tako je za 2002. godinu u planu tekstilna radionica u kojoj će polaznici učiti tradicijsko tkanje.

³ Programi su za sada namijenjeni uglavnom djeci školskog i predškolskog uzrasta.

grama djeca, važna je suradnja s odgojno-obrazovnim ustanovama. Stoga sam najprije uspostavila dobre odnose na relaciji Muzej-škola i Muzej-dječji vrtić, te suradnju s Društvom "Naša djeca" i eko-grupom. Budući da nastojim način rada prilagoditi mogućnostima, željama i potrebama djece, prije bilo kakve akcije konzultiram se sa školskim pedagogom i učiteljima koji svakodnevno s njima rade i ponajbolje znaju njihove mogućnosti. Također je važno da se programi koji se realiziraju s učenicima osnovnih škola donekle uklope u njihov nastavni program. Na taj će način impulsi koji dolaze s muzejske strane duže trajati i ostaviti dublji trag. Osim što muzej kroz razmjenu informacija s djecom ostavlja nešto njima, on zauzvrat i puno dobije. Ta razmjenjena informacija treba teći u oba smjera i tada se dobiju zapaženi rezultati.

U radu s djecom koriste se razne metode koje su svojim programskim sadržajem prilagođene njihovu uzrastu.

Osim što služe da se kroz njih nešto nauči, radionice, a posebno igraonice, moraju biti i zabavne. Dokazano je da je igra jedan od najučinkovitijih načina učenja. To je posebno važno kod djece predškolskog uzrasta i učenika nižih razreda. Stoga nastojim kod osmišljavanja radionica i igraonica iskoristiti igru, ali tako da se ne zanemari glavni cilj, a to je učenje i upoznavanje kulturne tradicije.

Muzejskim radionicama djeci se, dakle, na ugodan i njima prihvatljiv način nastoji približiti muzej kao ustanova - njegov rad i temeljna zadaća, te naša kulturna baština. Namijenjene su djeci predškolskog i školskog uzrasta, prigodna su karaktera (obrađuju neki od segmenata tradicijske kulture) ili su tematski vezane uz muzejske aktivnosti odnosno postavljene izložbe. Radionice se održavaju u školama zbog pomanjkanja odgovarajućeg prostora u samome Muzeju.

Za svaku se radionicu posebno razrađuje program koji se, u načelu, sastoji iz teorijskog i praktičnog dijela. Svakom pak projektu prethodi terensko istraživanje i konzultiranje literature. Terenska istraživanja osobito su važna i za radionice prigodna karaktera (Uskršnja radionica, izrada maski i sl.) jer mogu otkriti podatke koji se možda ne nalaze u literaturi te, što je još važnije, od kazivača se može saznati koliko su neke tradicionalne stvari ostale u svijesti ljudi i koliko se primjenjuju u svakodnevnom životu. Na ovaj način prikupljene podatke koristim u teorijskom dijelu radionica kada s djecom razgovaram o temi koja će se obrađivati. Nakon kratka uvoda, djeca se uključuju u razgovor u kojem ispričaju što znaju ili što su dosad čula. Iz ovakvih razgovora može se vidjeti da su djeca neke stvari vezane uz tradiciju naučili uglavnom od djedova i baka.

Slijedi praktični dio u kojem izrađujemo razne stvari. Radi se u manjim grupama (udvoje ili utroje) što je djeci puno zanimljivije pa jedni druge potiču na rad. Moja je uloga u praktičnom radu da ih uputim kako će nešto raditi te da to i pokažem, a onda oni rade sami. Način i tehnike rada prilagođene su uzrastu djece.

Na kraj u radionice djeca međusobno odaberu radove koji su uspješniji te ih ili izlože u školi ili ih poklone Muzeju.

Sljedeća metoda koju koristim u radu s djecom jest primjena maketa, modela, fotografija i drugog materijala. Kako se muzejski predmeti ne mogu koristiti u radu

s djecom (opasnost od oštećenja predmeta, nemogućnost prijenosa i sl.), kao izvrsno edukativno sredstvo mogu poslužiti razne makete i modeli koji se koriste kao posredna zaštita oblika muzejskog predmeta. Vizualizacija je jako važna pri radu, pa makete služe za sagledavanje cjelovitosti nekog predmeta.

Kada se neki projekt osmisli, sljedeći je korak uspostavljanje prvog kontakta sa školom, odnosno predstavljanje programa školskoj pedagoginji/pedagogu. Nakon toga, po dogovoru posjetim neki razred, te s učenicima i učiteljima razgovaram o tome što ćemo raditi. Djeca iznose svoja mišljenja i daju ideje koje nastojimo uklopiti u koncepciju. Često se događa da učenici prije održavanja radionica posjete Muzej i razgledaju predmete o kojima će biti riječi na radionicama.

U nastavku, predstaviti će se projekti, radionice, igraonice i druge manifestacije koje je pokrenuo EMI te opisati posjete učenika gostujućoj izložbi "Maske i rituali" što također spada u muzejske edukativne aktivnosti.

Projekt "Izložba dječjih radova"

Godine 1999. zamišljen je projekt koji se odvija u suradnji s osnovnom školom. Ideja je bila da se nasumnice odabere jedan prvi razred i prati njegov razvoj tijekom prve četiri godine školovanja. Uvjet je, naravno, bio da se učitelj koji vodi izabrani razred s time složi. Projekt je započeo, ali kako nije bilo osobe koja bi mu se u većoj mjeri posvetila, tekao je malo sporije.

Kada sam preuzela taj projekt, najprije sam se upoznala s razredom kako bismo mogli nastaviti suradnju. Svake godine, na kraju prvog ili početkom drugog polugodišta, organizira se sakupljanje predmeta od učenika. Prije nego što organiziram sakupljanje, tjedan ili dva ranije odlazim u školu najaviti akciju. Svaki učenik dobije obavijest kako bi se mogao pripremiti za akciju, odnosno izdvojiti neku sitnicu koja mu je iz nekog razloga važna, a vezana je uz proteklu školsku godinu. To je obično pernica, igračka, crtež, sastavak i sl. Svaki učenik popiše svoje stvari i stavlja ih u za to pripremljenu kutiju. Kada dolazim u razred preuzeti sakupljene predmete, nastojim motivirati djecu da na komadić papira napišu zašto su izdvojili baš taj određeni predmet pa i to priložimo u kutiju. Predmete odnosim u Muzej i spremam u depo⁴ kako bi djeca znala da su stvari na sigurnom i da ih nitko neće dirati. Za njih je to dosta važno jer se ponekad teško odvoje od njima dragih predmeta. Na ovaj način nastaje zbirka dječjih školskih stvari. Kada budu završavala četvrti razred, od tih ćemo predmeta napraviti u Muzeju izložbu koja će prikazati njihov put od "prvačića" do učenika četvrtog razreda. Kroz ovu akciju djeca uče kako nastaje zbirka, kako se predmeti čuvaju i, na kraju, kako se prezentiraju.

Uskršnja radionica

U ovoj su se radionici, kroz priču i razgovor, djeca upoznala s običajima vezanim uz blagdan Uskrsa, posebice u Istri. Zatim su utvrdili koji se od tih običaja i danas

⁴ Djeca su upoznata što je depo i kako se tamo čuvaju muzejski predmeti.

njeguju, a koji su se izmijenili. Opisali smo i dječje igre koje su se nekada igrane na uskršnje jutro i zajednički ih rekonstruirali.

U praktičnom dijelu radionice nismo se bavili tradicijskim ukrašavanjem jaja (o tome je bilo riječi u kratkom predavanju), nego smo koristili suvremene metode. Izrađivala su se jaja od kartona i stiropora tehnikom kolaža i tempere. Razred je bio podijeljen u četiri grupe, a svaki je učenik u grupi oslikao dio papira koji se kasnije tehnikom *puzzlea* složio u jedno veliko jaje. Svaka grupa radila je u objema tehnikama, a u ukrašavanju su koristili tradicijske motive. Na taj način spojili smo tradiciju sa suvremenim metodama rada.

Obilježavanje Dana kruha

Dane kruha 2001. godine EMI je popratio projektom koji se sastojao od nekoliko etapa: etnografske izložbe edukativnog karaktera pod nazivom "Kruh naš svakidašnji", radionica organiziranih u školama koje su bile sadržajno povezane s izložbom, igraonica pod nazivom "Zrno priča" koje su održane u prostorijama Muzeja, te izložbe dječjih radova nastalih na radionicama. Događanja vezana uz ovu prigodu locirali smo izvan Muzeja. Namjera je bila da se izložbene i edukativne aktivnosti prošire izvan same ustanove i mjesta, tj. Pazina. Na taj način željeli smo muzejske djelatnosti prenijeti i u druge sredine.⁵

Kako je ovo bio opsežniji projekt,⁶ a i zanimanje škola i vrtića bilo je iznenađujuće veliko, radionice i igraonice održavale su se nekoliko dana.

Radionice su održane u školama, a u njima je sudjelovalo oko 180-ero djece od prvog do šestog razreda. Kako se Dan kruha obilježava u školama, djeca su otprije upoznata s ovom temom, pa smo u razgovoru naglasak stavili na tradicijski način pripreme i pečenja kruha.⁷ Nekoliko dana prije održavanja radionica, posjetila sam svaki razred koji je odlučio sudjelovati i upoznala učenike s načinom rada kako bi se mogli pripremiti. To se pokazalo vrlo korisnim jer su se djeca uistinu potrudila saznati što više o tradicijskom načinu pripreme kruha. Potaknuti na istraživanje, mnogi su od njih razgovarali s roditeljima, bakama ili starijim osobama. Zapisali su recepte za kruh i kolače, upute kako se gradi krušna peć, a neki su nacrtali lijepo crteže ili pak napisali pjesmicu ili sastavak. Te smo radove, kao i one nastale na radionicama, izložili uz etnografsku izložbu kao popratni događaj.

U praktičnom dijelu radionica izrađivale su se krušne peći,⁸ stupe i žrvnjevi od kamenih komadića (*grotica*) tehnikom mozaika.

⁵ Manja mjesta koja se nalaze u okolici Pazina i grad Poreč.

⁶ Projekt je predstavljen u središnjoj školi u Pazinu, a kad se pročulo u područnim školama, zvali su nas da i kod njih održimo radionice.

⁷ U projektu su od samog početka (terenska istraživanja, postavljanje izložbi i vođenje radionica) sudjelovale kustosica i kustos-muzejski pedagog.

⁸ Kako su prave krušne peći izgrađene od kamena, i mi smo ga upotrijebili kako bismo što vjernije prikazali način izrade.

Igraonica "Zrno priča"

Igraonica se održavala u prostorijama Muzeja, a bila je namijenjena djeci vrtićkog uzrasta. Kroz igru djeci je približen tradicijski način pripreme kruha.

Da bi se igraonica uspješno vodila, bila je potrebna uža suradnja odgajateljica u vrtiću i muzejskog pedagoga. Prije dolaska djece u Muzej, nekoliko sam ih puta posjetila kako bismo se bolje upoznali. Također sam uputila u program odgojiteljice kako bi mogle djecu pripremiti za igru, jer ih one najbolje poznaju i znaju im prilagoditi svaki sadržaj. Igra je zamišljena tako da djeca nauče kako od malenog zrna žita naraste pšenica od koje se dobiva brašno te kako se onda od brašna može ispeći kruh.

Igraonica se održavala u prostorijama stalnog postava gdje su izložene orače sprave, žrvanj, krušna peć i ostali predmeti vezani uz tematiku igre. Sam ambijent djelovao je vrlo poticajno na djecu te su se ona uživjela u igru. U igri su korišteni predmeti, za tu prigodu donijeti iz depoa, pravo žito i ostali pomoćni materijal, tako da su djeca mogla te stvari opipati i steći dojmove o starini tih predmeta.

Nakon igraonica djeca su zajedno s odgojiteljicama nacrtala crteže na osnovi onog što su u Muzeju radili. Radovi su bili izloženi zajedno s radovima nastalim na radionicama.

Školske posjete izložbi

U razdoblju od 14. prosinca 2001. do 14. ožujka 2002. u EMI-u je gostovala izložba "Maske i rituali". Jačom propagandom i animacijom nastojali smo što je više moguće privući posjetitelja, a najviše mlađu populaciju. Školama i vrtićima podijeljen je propagandni materijal. Kako je dobra suradnja uspostavljena već i ranije, odaziv je bio mnogo veći od očekivanog. Odazvali su se učenici od prvog do osmog razreda. Za svaku grupu (razred) bilo je osigurano stručno vodstvo. Najveća posjećenost bila je u doba karnevala. U to je vrijeme organizirana i radionica u školi, a radovi su bili inspirirani maskama koje su učenici prethodno razgledali na izložbi.

Istaknula bih da su djeca iz vrtića došla na izložbu maskirana kako bi pokazala svoje maske uključivši se tako u karnevalska događanja.

* * *

Na kraju ovog prikaza u kojem su rezimirane samo neke od edukativnih aktivnosti EMI-a, treba naglasiti što se njima uspjelo postići. Na prvo mjesto treba staviti suradnju koja je uspostavljena s odgojno-obrazovnim ustanovama što je dovelo do veće posjećenosti Muzeja. Muzej je među djecom populariziran kao mjesto na kojem se, uz učenje i upoznavanje s kulturnom baštinom, mogu i razonoditi. Koliko je takav oblik učenja bio potreban i zanimljiv, svjedoči broj učenika i učitelja koji su se odazvali akcijama. Značajna je i animacija učitelja koji su, dovodeći djecu u Muzej, uvrstili izložbe u svoje nastavne sadržaje.

Posebno je značajna uloga muzejskog pedagoga i u radu s najmlađom populacijom, jer prvi susreti djece s bilo kojom kulturnom ustanovom često na njih ostave duboke dojmove. Zbog toga je važno da im se približimo kroz igru ili neku drugu njima prihvatljivu metodu, kako bi se oni ponovo vraćali u muzej.